

totalitarnykh rezhymiv v Ukraini ta zaboronu propaghandy yikhnyoyi symvoliky. Zakon Ukrainy № 317-VIII vid 09.04.2015 r. [On the condemnation of the communist and national socialist (Nazi) totalitarian regimes in Ukraine and the prohibition of propaganda of their symbols. Law of Ukraine № 317-VIII of April 9, 2015]. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/317-19>. [in Ukr.].

7. Zelenskyy na Samiti za demokratiyu: Ukrayina ye liderom demokratychnykh peretvoren u reghioni [Zelensky at the Summit for Democracy: Ukraine is the leader of democratic transformations in the region]. URL : <http://ua.interfax.com.ua/news/general/785291.html>. [in Ukr.].

8. Freedom House, *Nations in Transit 2018 – Ukraine*, 11 April 2018, available at. URL : <https://www.refworld.org/docid/5b3cc262a.html>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Oleh Levin, Oleh Poplavsky. *Ukraine as an outpost of democratic transformations on the post-Soviet space.* The article deals with problems of historical path of democratic transformations in Ukraine, which led to the transformation of our state into an outpost of democratic changes in the post-Soviet space.

The main obstacle to political-regime transit in Ukraine during its independent existence was the inconsistency of the structural transformations of the political system. Democracy was established in most cases only procedurally. There was no rational bureaucratization of the political sphere of society. The weakness of state institutions often led to their capture or use in the interests of oligarchic groups.

Despite the difficulties, inconsistency and unevenness of reforms, Ukraine has not only declared its intention to build a democratic society. She undertook the practical implementation of this intention, overcoming several acute political crises through compromises and mutual concessions of the opposing parties.

Carrying out a democratic transit, a transition to a society with a socially oriented economy and a pluralistic political system, Ukraine remained in the status of a transitional model for a long time. Having gained independence, our state was late with reforms at the start, which affected the further transformation of the entire social order.

The analysis of the development of the political system of the Ukrainian state at the time of independence demonstrates the presence of significant subjective and objective factors and obstacles that complicate Ukraine's transition to democracy, hinder the creation of a politically capable and economically developed society on the territory of our state. Along with democratic features, the transitional political system of Ukraine is characterized by features characteristic of oligarchic and ochlocratic regimes.

Keywords: Ukraine, democracy, freedom, political system.

УДК 343.131.7

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-2-214-220

Олена ЛЕЙБА®

кандидат юридичних наук

(Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна)

ПРЕЗУМПЦІЯ НЕВИНУВАТОСТІ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ТА ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Стаття присвячена дослідженню порушень презумпції невинуватості в межах національної судової практики та практики Європейського суду з прав людини. Зазначається, що порушення однієї із значущих кримінально процесуальних засад, якою є презумпція невинуватості, є доволі поширеними та різноплановими на практиці. У статті досліджуються найбільш поширені в Україні порушення презумпції невинуватості, а саме: оприлюднення інформації щодо кримінального провадження та його учасників; використання у процесуальних документах формулювань, які ставлять під сумнів невинуватість особи; публічне застосування обмежувальних заходів до особи в залі судового засідання.

Ключові слова: презумпція невинуватості; порушення презумпції невинуватості; кримінальне провадження; незаконне оголошення відомостей щодо кримінального провадження; процесуальні документи, що ставлять під сумнів невинуватість особи.

© О. Лейба, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9416-9357>

elena008888@gmail.com

Постановка проблеми. Презумпція невинуватості є кримінально процесуальною засадою, значимість якої підкреслюється її закріпленням не лише в галузевому законі, а й на рівні Конституції України. Водночас аналіз як національної судової практики, так і справ у Європейському суді з прав людини (далі – ЄСПЛ), в яких Україні була відповідачем, на жаль, демонструє наявність непоодиноких порушень означеної засади. При цьому цікаво зазначити, що серед такого роду порушень, можна віднайти ілюстрації відступу від різних елементів презумпції невинуватості, що свідчить про різноплановість можливих некоректних дій державних органів, а подекуди й приватних осіб. Окрім цього, певні порушення носять системний характер, про що, зокрема, можуть свідчити рішення ЄСПЛ, які, не дивлячись на свою хронологічну віддаленість одне від одного, все ж фіксують однотипні порушення Україною ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) у контексті презумпції невинуватості. Дещо в іншій (відносно новій площині) актуальності даній тематиці надало рішення КСУ від 8 червня 2022 року, де, спираючись саме на положення презумпції невинуватості, КСУ визнав неконституційною одну із підстав для закриття кримінального провадження [1].

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Окремі питання щодо презумпції невинуватості були предметом наукових досліджень таких вчених: Ю. Грошевого, І. Гловюк, О. Варченко, О. Капліної, В. Нора, О. Осауленка, М. Шумила, Г. Юджівської та ін.

Мета. У межах даної публікації спробуємо проілюструвати найбільш поширені в Україні порушення презумпції невинуватості¹.

Виклад основного матеріалу. *Оприлюднення інформації щодо кримінального провадження та його учасників.* Зауважимо, що певним орієнтиром у цьому питанні може служити позиція ЄСПЛ, відповідно до якої сама по собі презумпція невинуватості не забороняє владі повідомляти суспільству інформацію щодо кримінального провадження, проте це потрібно робити виважено та делікатно, як цього потребує повага до презумпції невинуватості [2, п. 38]. Зазначимо, що свого часу це питання вже піднімалося й у практиці Верховного Суду, який дійшов висновку про те, що очевидним порушенням презумпції невинуватості є оприлюднення інформації із зазначенням імені особи до набрання чинності обвинувальним вироком суду стосовно такої особи [3]. Однак в іншому рішенні Верховний Суд уточнив, що повідомлення на сайті Генеральної прокуратури України про стан кримінального провадження без зазначення про винність особи не порушує презумпції невинуватості [4].

Водночас, не дивлячись на приділену як ЄСПЛ, так і ВС увагу даному питанню, порушення цього аспекту презумпції невинуватості в Україні є непоодинокими. Так, із різницею в десять років ЄСПЛ було винесено два досить ілюстративних рішення проти України стосовно порушення презумпції невинуватості в контексті некоректного інформування громадськості про винуватість фігурантів кримінальних проваджень. Перше рішення, яке маємо згадати у цьому контексті, – це рішення «Шагін проти України». Зокрема, ЄСПЛ було встановлено, що «одразу після затримання заявника як підозрюваного у кримінальній справі, прокуратура м. Києва організувала прес-конференцію, яку широко висвітлювали засоби масової інформації. У одній зі статей наводилися слова першого заступника прокурора м. Києва В.Ш.: «Тридцятирічний Ігор Шагін був замовником восьми з дванадцяти встановлених нами епізодів. ... Загалом за виконання «замовлень» кілери одержали від Шагінна близько 100 тисяч доларів...» [5, п. 31, 34]. При цьому дане рішення ЄСПЛ, на жаль, не послужило належним запобіжником від повторення такого роду порушень презумпції невинуватості в Україні. Зокрема, досить схожа ситуація описана й у рішенні по справі «Корбан проти України»: «3 листопада 2015 року заступник Генерального прокурора заявив на прес-конференції: «З вини цих організаторів (вказуючи на екран з фотографією заявника), які створили цю злочинну групу, багато осіб сьогодні можуть стати цілями розслідування або підозрюваними, а пізніше – потрапити до суду. Я вимагаю, щоб усі особи, які розуміють, що тут відбувається, прийшли до Служби безпеки або Генерального прокурора України, поділилися з нами інформацією – і буде застосовано пункт 2 статті 255 Кримінального

¹ Зазначимо, що в схожому контексті вказане питання також досліджувалось окремими українськими науковцями (див.: Варченко О.О. Забезпечення поваги до людської гідності в кримінальному провадженні : дис. ... д-ра філософії. Харків, 2022, 284 с.).

кодексу» [6, п. 82]. Відтак, ЄСПЛ встановив, «що твердження, зроблені високопосадовими особами у ЗМІ стосовно кримінальних проваджень проти заявника були далекими від обережних. Його особа була відома громадськості й він був названий лідером кримінальної організації, яка вчинила ряд тяжких кримінальних правопорушень. У результаті ці твердження не могли не сприяти думці громадськості про вину заявника до того, як він був визнаний винним у суді» [6, п. 231–232].

Вивчення судової практики також надає можливість звернути увагу на випадки оприлюднення інформації щодо учасників кримінального провадження не лише представниками державно-владних структур, а й приватними особами, що, з одного боку, порушує таємницю досудового розслідування, а з іншого, – презумпцію невинуватості. Відповідно до ст. 222 КПК, відомості досудового розслідування можна розголошувати лише з письмового дозволу слідчого або прокурора і в тому обсязі, в якому вони визнають можливим. Слідчий, прокурор попереджає осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування, у зв'язку з участю в ньому, про їх обов'язок не розголошувати такі відомості без його дозволу. Незаконне розголошення відомостей досудового розслідування тягне за собою кримінальну відповідальність, встановлену законом. Прикладом порушення цих положень КПК України й одночасно порушення презумпції невинуватості може слугувати ситуація, відображена у вироку Луцького міськрайонного суду Волинської області, відповідно до якого ОСОБА_1 визнана винною у скоєнні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 387 КК України. Так, «Особа 1, маючи статус потерпілого в кримінальному провадженні, діючи умисно, будучи попередженим у регламентованому законом порядку з приводу зобов'язання не розголошувати відомості досудового розслідування, розголосив їх у відповідному кримінальному провадженні, за відсутності дозволу прокурора та слідчого, в порушення вимог ст. 222 КПК України та п. 3 ч. 1 ст. 57 КПК України, з власного акаунта в загальнодоступній соціальній мережі «Facebook», розмістив постанову про проведення судово-медичної експертизи у кримінальному провадженні, у якій наявна таємниця досудового розслідування, у тому числі: місце, час та спосіб вчинення злочину, анкетні дані неповнолітньої особи, яка вчинила злочин, речі, що були викрадені під час вчинення злочину, номер кримінального провадження та його кваліфікація» [7].

Використання у процесуальних документах формулювань, які ставлять під сумнів невинуватість особи. Порушення презумпції невинуватості через допущення некоректних формулювань у процесуальних документах також є доволі розповсюдженим явищем, на яке звертали увагу як найвищі національні судові інстанції, так і ЄСПЛ. Зокрема, йдеться про ситуації, коли в офіційних процесуальних документах допускаються висловлювання, які вказують на причетність особи до вчинення кримінального правопорушення, тоді, як відповідного судового вироку із цього питання не було. Як приклад, свого часу Верховним Судом розглядалась касаційна скарга, у якій прокурор указував на те, що «в ухвалі суду апеляційної інстанції зазначено про вчинення злочину ОСОБА_1 за попередньою змовою з ОСОБА_4, тоді як обвинувальний акт до суду скеровано лише щодо ОСОБА_1, що є порушенням принципу презумпції невинуватості, передбаченого у ст. 17 КПК України» [8]. Верховний Суд погодився із позицією прокурора, зазначивши, що «Загальною засадою кримінального провадження – презумпцією невинуватості та забезпечення доведеності вини, встановленою в ст. 17 ч. 1 КПК України, передбачено, що особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому цим Кодексом, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили. Відповідно до частини 5 зазначеної статті поведження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поведженню з невинуватою особою. Зазначені положення національного законодавства відповідають практиці Європейського суду з прав людини у рішеннях у справі «Аллене де Рібемон проти Франції» та у справі «Грабчук проти України» [8].

Так само рішення ЄСПЛ у справі «Грабчук проти України», на яке послався Верховний Суд, на сьогодні, власне, є хрестоматійним у питанні порушення презумпції невинуватості некоректними процесуальними формулюваннями в офіційній документації. Так, справа проти пані Грабчук була закрита слідчим, однак у відповідній постанові слідчий серед іншого вказав, що «у діях Марії Михайлівни Грабчук є склад

злочину, передбачений статтею 167 Кримінального кодексу України, тобто халатність, у вчиненні якого вона визнала себе винною. Враховуючи, що з моменту вчинення нею даного злочину минули строки давності притягнення до кримінальної відповідальності, кримінальна справа за статтею 167 Кримінального кодексу України не може бути порушена у зв'язку із закінченням строків давності». Так само, не погоджуючись із таким формулюванням, пані Грабчук подала скаргу на згадуване рішення до суду, у якій стверджувала, що такого роду формулювання порушують її право, передбачене ст. 62 Конституції України, а саме – презумпцію невинуватості. Однак Володимир-Волинський суд відмовив у задоволенні скарги, мотивувавши своє рішення наступним чином: «Як видно з матеріалів кримінальної справи щодо Грабчук М. М. і постанови про закриття кримінального провадження, в діяннях Грабчук М. М. вбачаються ознаки злочину, передбаченого ст. 167 Кримінального кодексу України» [9, п. 17–19]. Але із таким підходом не погодився ЄСПЛ, зазначивши у своєму рішенні таке: «Практика Суду встановлює, що презумпція невинуватості порушена, якщо твердження посадової особи щодо особи, обвинуваченої у вчиненні злочину, відображає думку, що особа винна, коли цього не було встановлено відповідно до закону. Цього достатньо навіть за відсутності жодного формального висновку, що існує деяка підстава припустити, що посадова особа вважає цю особу винною. Питання, чи порушує твердження посадової особи принцип презумпції невинуватості, має бути з'ясоване у контексті тих фактичних обставин, у яких це твердження було зроблене. Межі п. 2 ст. 6 Конвенції не обмежуються порушенням кримінальної справи, а поширюються на судові рішення, прийняті після того, як переслідування було припинено. Дійсно, оголошення підозр стосовно невинуватості обвинуваченого є припустимим, доки в результаті закінчення кримінальних проваджень, не було винесено рішення по суті справи. Суд зазначає, що у цій справі рішення про закриття кримінальної справи проти заявниці були сформульовані у термінах, які не залишають сумніву щодо погляду на те, що заявниця вчинила злочин. Зокрема, у рішенні від 4 грудня 2000 року слідчий використав слова «у діях [заявниці] є склад злочину» та «моменту, коли [заявниця] вчинила злочин», а Володимир-Волинський суд зазначив, що в діяннях заявниці «вбачаються ознаки злочину, передбаченого ст. 167 Кримінального кодексу України». Провадження у Володимир-Волинському суді, результатом якого стало рішення від 26 квітня 2001 року, не було кримінальним за суттю, і йому не вистачало ряду ключових елементів, які зазвичай характеризують судові кримінальні провадження. За цих обставин Суд вважає, що мотиви, використані слідчим та Володимир-Волинським судом, становлять порушення презумпції невинуватості» [9, п. 42, п. 45].

У контексті формулювань, які кидають тінь підозри на особу, чим порушують презумпцію невинуватості, не можна не згадати Рішення Конституційного Суду України № 3-р(П)/2022 від 8 червня 2022 року у справі за конституційною скаргою Кротюка Олександра Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 частини першої статті 284 Кримінального процесуального кодексу України (справа щодо презумпції невинуватості) [1]. У зазначеному рішенні Конституційний Суд України дійшов висновку, що приписи статей 1, 3, 8, 62 Конституції України у їх взаємозв'язку вказують на позитивний обов'язок держави забезпечувати дотримання презумпції невинуватості особи на всіх стадіях кримінального провадження та після його завершення аж до спростування такої презумпції в законному порядку судом виключно в обвинувальному вирокі. Це, зокрема, означає, що особу, підозрювану у вчиненні кримінального правопорушення, після закриття стосовно неї кримінального провадження з будь-яких підстав має сприймати вся публічна влада як таку, що не вчиняла кримінального правопорушення, поведження з нею має відповідати такому сприйняттю та не спричиняти жодного явного осуду чи натяку на нього, не формувати негативного сприйняття суспільством такої особи, не підривати її репутації тощо [1].

Публічне застосування обмежувальних заходів до особи в залі судового засідання. Вивчення практики ЄСПЛ дозволяє констатувати значну кількість рішень, де порушенням Україною Конвенції було визнано тримання обвинувачених під час судових засідань в загороджувальних металевих конструкціях (клітках) [11-12]. Аналогічний підхід було продемонстровано ЄСПЛ і у відносно новому рішенні «Александровська проти України» (2021 р.), де серед іншого Судом було наголошено на такому: «Суд зазначає, що тримання обвинувачених у металевих клітках під час

судових засідань було стандартною процедурою в Україні (див. рішення у справах «Титаренко проти України» («Titarenko v. Ukraine»), заява № 31720/02, пункт 41, від 20 вересня 2012 року, та «Корбан проти України» («Korban v. Ukraine»), заява № 26744/16, пункти 132, від 04 липня 2019 року). Ця практика також застосовувалася у справі заявниці. Так, хоча один раз (30 червня 2016 року) Київський суд задовольнив клопотання захисників заявниці та звільнив її з металеві клітки, під час інших засідань (у тому числі в тому самому суді) вона перебувала в такій клітці. Справді, як зазначено у матеріалах справи (див. пункти 21-23), заявниця та її захисники не подавали на кожному засіданні клопотань про звільнення її з клітки, в якій вона перебувала. Однак Суд вважає, що у будь-якому випадку подання такого клопотання не мало б жодних шансів на успіх, враховуючи, що згідно з національним законодавством суди були зобов'язані тримати обвинувачених у металевих клітках під час засідань (поки ці клітки не були замінені на скляні кабінки), і жодних альтернатив цьому не було... Суд постановив, що тримання особи у металевій клітці під час судового розгляду само по собі є приниженням людської гідності, що становить порушення статті 3 Конвенції» [10, п. 86-89]. І хоча в цитованому рішенні ЄСПЛ не акцентує на тому, що тримання особи у металевій клітці порушує не лише право на гідність, а й презумпцію невинуватості, однак органічний зв'язок цих двох категорій на сьогодні вже доведено на рівні наукових досліджень [12, с. 51]. Більше того, в практиці ЄСПЛ можна віднайти рішення, де тримання обвинуваченого у металевій клітці під час судового засідання розцінювалось судом не лише як приниження гідності, а й як порушення засади презумпції невинуватості. Зокрема, у цьому контексті доволі ілюстративним є рішення у справі «Ходорковський і Лебедєв проти Російської Федерації», де ЄСПЛ вказав, що «Громадськість спостерігала заявників в залі судових засідань в ... металевій клітці ... Засідання транслиювалося в прямому ефірі ... Такі жорсткі та агресивні атрибути судового розгляду могли змусити звичайного спостерігача зробити висновок про те, що перед судом постали «особливо небезпечні злочинці». На додаток до підриву принципу презумпції невинуватості оспорюване звернення в судовому засіданні принижувало заявників. Суд над заявником висвітлювався багатьма національними та міжнародними засобами масової інформації, тому заявник постійно поставав перед широким загалом в такій обстановці [13, п. 485].

Водночас у даному контексті варто зауважити й на позитивну динаміку у вирішенні описаної проблеми на території України. Як зазначають дослідники, «на подолання цієї негативної практики, вітчизняним законодавцем було зроблено відповідні кроки. Зокрема, КПК 2012 р. передбачив необхідність заміни у судах загальної юрисдикції металевих загороджень, які відокремлюють підсудних від складу суду і присутніх громадян, на загородження зі скла чи органічного скла (п. 21 Перехідних положень). Так само Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 26 грудня 2013 р. № 607 «Про затвердження Зміни № 1 ДБН В.2.2-26:2010 «Будинки і споруди. Суди» затверджено із наданням чинності з 1 квітня 2014 р. відповідні зміни, якими скориговані вимоги до проектування зони для утримання обвинувачених (підсудних, засуджених) під час проведення судових процесів у залах судових засідань для розгляду кримінальних справ. При цьому станом на 01 вересня 2020 р. в залах судових засідань для розгляду кримінальних справ замінено 1523 металевих загородження на загородження зі спеціального захисного скла, з них в апеляційних судах – 109, у місцевих загальних судах – 1414. Потребують заміни 12 металевих загороджень у залах судових засідань для розгляду кримінальних справ п'яти місцевих загальних судів трьох областей: Запорізької, Кіровоградської та Хмельницької. Тож на сьогодні можна стверджувати, що проблема приниження людської гідності у зв'язку із поміщенням обвинуваченого в конструкцію з металевих ґрат (клітку) під час розгляду провадження у суді в Україні практично вирішена» [14, с. 77-78].

Висновки. Підбиваючи підсумок викладеного, варто зазначити, що аналіз як національної судової практики, так і практики ЄСПЛ дає можливість констатувати наявність різнопланових порушень презумпції невинуватості в Україні. Разом із тим, все ж справедливим буде вказати й на певні позитивні тенденції у забезпеченні цієї засади в Україні та наближенні вітчизняних правових реалій до рівня міжнародних стандартів.

Список використаних джерел

1. Рішення Конституційного Суду України № 3-р(II)/2022 від 8 червня 2022 року у справі за конституційною скаргою Кротюка Олександра Володимировича щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 4 частини першої статті 284 Кримінального процесуального кодексу України (справа щодо презумпції невинуватості). URL : https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/3_p_2_2022.pdf.
2. Case of *Allenet de Ribemont v. France* (Application no. 15175/89) Judgment, Strasbourg, 10 February 1995. URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57914>.
3. Постанова Верховного Суду від 31.10.2019 року в справі № 760/20787/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85467402>.
4. Постанова Верховного Суду від 20.11.2019 року в справі № 757/34493/15-ц. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86105325>.
5. Справа «Шагін проти України» (Заява № 20437/05) Страсбург, 10 грудня 2009 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_612#Text.
6. Справа «Корбан проти України» (Заява № 26744/16), Страсбург, 4 липня 2019 року. URL : <http://khp.org/1563362231>.
7. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 12.07.2017 року в справі № 161/10033/17. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67743650>.
8. Постанова Верховного Суду від 26.04.2018 року в справі № 357/12424/15-к. URL : https://verdictum.ligazakon.net/document/73727680?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_campaign=Verdictum_text&utm_content=j104&_ga=2.201052907.451122213.1655219216-285735330.1631279104.
9. Справа «Грабчук проти України» (Заява № 8599/02) Страсбург, 21 вересня 2006 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_118#Text.
10. Справа «Малий проти України» (Заява № 14486/07): Страсбург 11 квітня 2019 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d91.
11. Справа «Александровська проти України» (Заява № 38718/16) Страсбург 25 березня 2021 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f73#Text.
12. Varchenko O. Presumption of innocence and respect for human dignity: problematic issues of the relationship of two principles. *Visegrad journal on human rights*. 2021. № 2. P. 231–235.
13. Case of *Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia* (Applications nos. 11082/06 and 13772/05) Judgment, Strasbourg, 25 July 2013. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122697>.
14. Варченко О. О. Забезпечення поваги до людської гідності в кримінальному провадженні : дис. ... д-ра філософії (081 – право) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: 2022, 284 с.

Надійшла до редакції 03.06.2022

References

1. Rishennya Konstytutsiynoho Sudu Ukrayiny № 3-r(II)/2022 vid 8 chervnya 2022 roku u spravi za konstytutsiynoyu skarhoyu Krotiyuka Oleksandra Volodymyrovycha shchodo vidpovidnosti Konstytutsiyi Ukrayiny (konstytutsiynosti) punktu 4 chastyny pershoyi statti 284 Kryminal'noho protsesual'noho kodeksu Ukrayiny (sprava shchodo prezumptsiyi nevinuvatosti) [Decision of the Constitutional Court of Ukraine No. 3-p(II)/2022 of June 8, 2022 in the case of the constitutional complaint of Oleksandr Volodymyrovych Krotiyuk regarding compliance with the Constitution of Ukraine (constitutionality) of paragraph 4 of part one of Article 284 of the Criminal Procedure Code of Ukraine (case regarding the presumption of innocence)]. URL : https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/3_p_2_2022.pdf. [in Ukr.].
2. Case of *Allenet de Ribemont v. France* (Application no. 15175/89) Judgment, Strasbourg, 10 February 1995. URL : <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57914>.
3. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 31.10.2019 roku v spravi № 760/20787/18 [Resolution of the Supreme Court dated October 31, 2019 in case No. 760/20787/18]. Yedyny derzhavnyy reestr sudovykh rishen'. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85467402>. [in Ukr.].
4. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 20.11.2019 roku v spravi № 757/34493/15-ts [Resolution of the Supreme Court of November 20, 2019 in case No. 757/34493/15-ts]. Yedyny derzhavnyy reestr sudovykh rishen'. URL : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86105325>. [in Ukr.].
5. Sprava «Shahin proty Ukrayiny» (Zayava № 20437/05) [Case «Shagin v. Ukraine» (Application No. 20437/05)] Strasburh, 10 hrudnya 2009 roku. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_612#Text. [in Ukr.].
6. Sprava «Korban proty Ukrayiny» (Zayava № 26744/16) [Case «Korban v. Ukraine» (Application No. 26744/16)], Strasburh, 4 lypnya 2019 roku. URL : <http://khp.org/1563362231>. [in Ukr.].
7. Vyrook Luts'koho mis'krayonnoho sudu Volyns'koyi oblasti vid 12.07.2017 roku v spravi № 161/10033/17 [Verdict of the Lutsk City and District Court of the Volyn Region dated July 12, 2017 in case No. 161/10033/17]. Yedyny derzhavnyy reestr sudovykh rishen'. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67743650>. [in Ukr.].

8. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 26.04.2018 roku v spravi № 357/12424/15-k [Resolution of the Supreme Court of April 26, 2018 in case No. 357/12424/15-k]. URL : https://verdictum.ligazakon.net/document/73727680?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_campaign=Verdictum_text&utm_content=j104&_ga=2.201052907.451122213.1655219216-285735330.1631279104. [in Ukr.].

9. Sprava «Hrabchuk proty Ukrayiny» (Zayava № 8599/02) [The case «Hrabchuk v. Ukraine» (Application No. 8599/02)] : Strasburh, 21 veresnya 2006 r. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_118#Text. [in Ukr.].

10. Sprava «Malyu proty Ukrayiny» (Zayava № 14486/07) [The case «Maly v. Ukraine» (Application No. 14486/07)] : Strasburh 11 kvitnya 2019 r. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d91. [in Ukr.].

11. Sprava «Aleksandrovs'ka proty Ukrayiny» (Zayava № 38718/16) [Case «Aleksandrovska v. Ukraine» (Application No. 38718/16)] : Strasburh 25 bereznya 2021 roku. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f73#Text. [in Ukr.].

12. Varchenko, O. (2021) Presumption of innocence and respect for human dignity: problematic issues of the relationship of two principles [Presumption of innocence and respect for human dignity: problematic issues of the relationship of two principles]. *Visegrad journal on human rights*. № 2, pp. 231–235. [in Ukr.].

13. Case of Khodorkovskiy and Lebedev v. Russia (Applications nos. 11082/06 and 13772/05) Judgment, Strasbourg, 25 July 2013. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122697>.

14. Varchenko, O. O. (2022) Zabezpechennya povahy do lyuds'koyi hidnosti v kryminal'nomu provadzheni [insuring respect for human dignity in criminal proceedings] : dys. ... d-ra filosofiyi (081 – pravo) / Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 284 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Olena Leiba. Presumption of innocence in the scope of national judicial practice and practice of the European Court of Human Rights. The article deals with research of the delinquency of presumption of innocence within national judicial practice and practice of European Court of Human Rights. It has been noted that delinquency of the one of the significant criminally-remedial basic principles, which is the presumption of innocence, in practice are quite widely spread and diverse. The most common kinds of the delinquency of presumption of innocence in Ukraine in the scope of national judicial practice and practice of European Court of Human Rights are researched in the article. In particular, attention was paid to such a kind of the delinquency of the presumption of innocence as public disclosure of data of a criminal proceeding and its participants. On the ground of the analysis of the judicial practice it is pointed at the cases of disclosure of data concerning the participants of the criminal proceeding not only by officials of the government institution but also by private persons, which on the one hand violates the confidence of prejudicial inquiry, and on the other – the presumption of innocence.

Furthermore it is studied in the article such kind of the delinquency of the presumption of innocence as using of such a definitions in the proceeding documents, which are calling into question the individuals innocence. Specifically, under the analysis were the cases when in the official proceeding documents such definitions are allowed that indicate the involvement of a person in the commission of a criminal offence, while there was no relevant court verdict on this issue.

The article also investigates such a delinquency of the presumption of innocence as the public application of restrictive measures against a person in the courtroom. As a result of the analysis a significant number of decisions of the European Court of Human Rights were recorded, where holding defendants in obstructing metallic structures (cages) was recognized as a violation of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms by Ukraine's side.

The article emphasizes the positive trends in ensuring the presumption of innocence in Ukraine and approximation of domestic legal realities to the level of international standards.

Key words: *presumption of innocence, delinquency of the presumption of innocence, criminal proceeding, illegal disclosure of data of criminal proceedings; proceeding documents, which are calling into question the individuals innocence.*